

**Assurancerapport bij de
Twaalfde Jaarrapportage van het Project
Vervanging Pantservoertuigen M577 en YPR**

Uitgebracht ten behoeve van de Tweede Kamer der
Staten-Generaal.

Peildatum 31 december 2010

Datum 21 april 2011

Colofon

Audit Dienst Defensie

Spui 32
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Auditdienst Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Koningskade 4
Postbus 20906
2500 EX Den Haag

Nummer BS/2011008331

Inhoud

Colofon	3
1 Inleiding	6
2 De in de Jaarrapportage van het project Vervanging Pantservoertuigen M577 en YPR over het jaar 2010 in bijlage 1 opgenomen financiële verantwoording	8
3 De volledigheid en de totstandkoming van de informatie en de toereikendheid van de beheersing en het beheer van het project	10
3.1 Inleiding	10
3.2 Criteria	10
3.3 Samenvatting van de verrichte werkzaamheden.....	11
3.4 Managementsamenvatting.....	12
3.5 Bevindingen	13
3.5.1 De volledigheid van de opgenomen financiële en niet-financiële informatie	13
3.5.2 De toereikendheid van de beheersing en het beheer van het project.....	13
4 Overige onderwerpen	15
4.1 Industriële participatie	15

1 Inleiding

Opdracht

Het Project 'Vervanging Pantservoertuigen M577 en YPR' (VP) van de toenmalige Koninklijke Landmacht van het ministerie van Defensie is door de Tweede Kamer op 26 juni 1997 aangewezen als groot project. De Vaste Commissie voor Defensie (VCD) van de Tweede Kamer der Staten Generaal heeft in een brief van 18 juni 1998 aangegeven op welke wijze de commissie de RGP (RGP) voor dit project wil hanteren. De commercieel vertrouwelijke informatie over het project wordt tegelijk met de jaarrapportage aangeboden in een commercieel vertrouwelijke brief.

De VCD stelt in haar brief ten aanzien van de betrokkenheid van de auditdiensten dat deze een oordeel geven over de kwaliteit en volledigheid van de jaarrapportage en over de toereikendheid van de projectorganisatie, inclusief administratieve organisatie en interne controle.

Om dit doel te realiseren is een onderzoek uitgevoerd naar de specifiek in de RGP genoemde aspecten:

- de beheersing en het beheer van het project;
- de kwaliteit en volledigheid van de in de jaarrapportage en de commercieel vertrouwelijke brief opgenomen financiële en niet-financiële informatie.

Wij hebben de opdracht tweeledig verdeeld en rapporteren als volgt:

- Een controleverklaring bij de financiële verantwoording, zoals opgenomen in Bijlage 1 Financiële Verantwoording van de Jaarrapportage van het Project VP over het jaar 2010;
- Een assurancerapport met conclusies en onderliggende bevindingen.

Voor dit project werken op verzoek van de Minister van Defensie en met instemming van de Minister van Infrastructuur en Milieu, de beide auditdiensten samen in de vorm van een joint audit.

Beschrijving van het object van onderzoek

Wij hebben de twaalfde jaarrapportage (inclusief de in bijlage opgenomen financiële verantwoording over het jaar 2010, die als bijlage bij ons rapport is gevoegd) en de commercieel vertrouwelijke brief onderzocht. Deze jaarrapportage en commercieel vertrouwelijke brief zijn opgesteld onder de verantwoordelijkheid van de Minister van Defensie.

Het is onze verantwoordelijkheid om een controleverklaring af te geven en conclusies en bevindingen te formuleren.

Reikwijdte

Betreffende de informatie in de jaarrapportage hebben wij met de volgende beperkingen in ons onderzoek te maken:

- In de aanbiedingsnota bij de jaarrapportage is de volgende passage opgenomen: "De beleidsbrief leidt tot een herfasering van het deelproject 'Boxer'. Indien de verdere gevolgen van de beleidsbrief voor het project 'Vervanging Pantservoertuigen M577 en YPR' zijn uitgewerkt zal de Kamer hierover nader worden geïnformeerd".
- Voor wat betreft het deelproject groot pantserwielvoertuig (de Boxer), hebben wij de internationale projectorganisatie Organisation Conjointe de Coöperation en matière d'Armament (OCCAR) niet beoordeeld aangezien Nederland formeel geen lid is van OCCAR. Wel heeft een beoordeling plaatsgevonden van de wijze waarop de Nederlandse projectorganisatie, de informatie afkomstig van OCCAR heeft verwerkt.
- De toekomstgerichte informatie is gebaseerd op veronderstellingen en schattingen. De werkelijke uitkomsten zullen naar alle waarschijnlijkheid afwijken van de voorspelling, aangezien de veronderstelde gebeurtenissen zich veelal niet zullen voordoen zoals verwacht en de afwijking van materieel belang kan zijn.
- Bij een aantal lopende en nieuwe projecten binnen Defensie wordt rekening gehouden met het Project VP. Deze gerelateerde projecten zijn niet in het budget van het Project VP opgenomen. Omdat deze gerelateerde projecten niet onder de projectdefinitie vallen, hebben wij deze gerelateerde projecten niet in ons onderzoek betrokken.

2 De in de Jaarrapportage van het project Vervanging
Pantservoertuigen M577 en YPR over het jaar 2010
in bijlage 1 opgenomen financiële verantwoording

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Den Haag, 21 april 2011

Afgegeven ten behoeve van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Wij hebben de financiële verantwoording van het Project Vervanging Pantser-voertuigen M577 en YPR, zoals opgenomen in bijlage 1 bij de Jaarrapportage 2010 gecontroleerd. Het overzicht is opgesteld door de Minister van Defensie, in overeenstemming met de vereisten voor financiële verslaggeving, zoals opgenomen in de Comptabiliteitswet en de RGP.

Verantwoordelijkheid van de Minister van Defensie

De Minister van Defensie is verantwoordelijk voor het opstellen van deze financiële verantwoording, in overeenstemming met de vereisten voor financiële verslaggeving, zoals opgenomen in de Comptabiliteitswet en de RGP. Deze Minister is tevens verantwoordelijk voor de comptabele rechtmatigheid en voor een zodanige interne beheersing als hij noodzakelijk acht om het opstellen van de financiële verantwoording mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de financiële verantwoording op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen over de juistheid, de volledigheid en de comptabele rechtmatigheid van de in de Jaarrapportage opgenomen financiële verantwoording.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de financiële verantwoording. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de financiële verantwoording een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de financiële verantwoording door de Minister, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden.

Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van het Ministerie. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van de door de Minister gemaakte schattingen.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Oordeel

Naar ons oordeel is de financiële verantwoording van het Project Vervanging Pantservoertuigen M577 en YPR, zoals opgenomen in bijlage 1 bij de jaarrapportage 2010 in alle van materieel belang zijnde aspecten opgesteld in overeenstemming met de vereisten voor financiële verslaggeving, zoals opgenomen in de Comptabiliteitswet en de RGP en is een redelijke mate van zekerheid verkregen over de juistheid, de volledigheid en de comptabele rechtmatigheid van deze financiële verantwoording.

*Auditdienst van het
Ministerie van Defensie*

A. van den Berg RA

*Auditdienst van het
Ministerie van Infrastructuur en Milieu*

P. Scholte RA

3 De volledigheid en de totstandkoming van de informatie en de toereikendheid van de beheersing en het beheer van het project

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zijn conclusies geformuleerd met betrekking tot de volledigheid van de financiële en niet-financiële informatie in de twaalfde jaarrapportage en de commercieel vertrouwelijke brief over het Project VP in relatie tot de gestelde eisen in de RGP en met betrekking tot het proces van totstandkoming van de toekomstgerichte financiële informatie en het proces van totstandkoming van de niet-financiële informatie en met betrekking tot de toereikendheid van de beheersing en het beheer van het project.

De Minister van Defensie is verantwoordelijk voor het opstellen van de twaalfde jaarrapportage en de commercieel vertrouwelijke brief en voor de toereikendheid van de beheersing en het beheer van het project.

Wij hebben ons onderzoek verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder Standaard 3000 "Assurance-opdrachten anders dan opdrachten tot controle en beoordeling van historische financiële informatie" en Standaard 3400 "Onderzoek van toekomstgerichte financiële informatie". Dienovereenkomstig hebben wij ons onderzoek zodanig gepland en uitgevoerd dat een redelijke mate van zekerheid is verkregen voor onze conclusies met betrekking tot de door ons onderzochte punten. Een assurance-opdracht omvat onder meer een onderzoek door middel van deelwaarnemingen van relevante gegevens.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is als basis voor onze conclusies.

3.2 Criteria

De volledigheid van de in de twaalfde jaarrapportage en commercieel vertrouwelijke brief opgenomen financiële en niet-financiële informatie is beoordeeld aan de hand van de eisen die hieraan worden gesteld in de RGP en aan de informatiebehoefte van de Tweede Kamer zoals vastgelegd in brief 18 juni 1998 (nr. 98-Def-16).

Ons onderzoek is grotendeels uitgevoerd bij de projectorganisatie van het Ministerie van Defensie. Daarbij hebben wij ons onder meer gebaseerd op de volgende bronnen:

- Schriftelijke stukken betreffende de informatievoorziening en correspondentie aan en met de Tweede Kamer.
- Correspondentie en (beleids-) gegevens en de onderliggende (financiële) administraties.
- Verslagen van diverse nationale en internationale overlegfora.
- Interviews met de medewerkers van de projectorganisatie van het ministerie van Defensie.

- mededelingen van de betrokken medewerker van het Commissariaat voor de Militaire Productie van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie.

Met betrekking tot de totstandkoming van de toekomstgerichte financiële informatie en de niet-financiële informatie geldt dat de desbetreffende informatie op een ordelijke, controleerbare en deugdelijke wijze tot stand komt. De belangrijkste in dat kader vast te stellen aspecten zijn dat:

- de verantwoordelijkheden en bevoegdheden goed in het totstandkomingproces zijn belegd;
- het totstandkomingproces achteraf reconstrueerbaar is;
- de informatie die als uitkomst van het totstandkomingproces is opgeleverd op volledige en juiste wijze in de twaalfde jaarrapportage is opgenomen.

Verder geldt dat de toekomstgerichte financiële informatie en de niet-financiële informatie niet strijdig mogen zijn met andere in de twaalfde jaarrapportage opgenomen informatie. Waar nodig dient de niet-financiële informatie te zijn voorzien van een duidelijke bronvermelding.

De aandachtspunten voor de beoordeling van het beheer en de beheersing van het project voor het ministerie zijn de beheersmaatregelen met betrekking tot de toereikendheid van de projectorganisatie, de relevante interne regelgeving, de kwaliteit van de bestuurlijke informatievoorziening, de werking van de administratieve organisatie, de werking van het systeem van interne controle en het risicomanagement.

3.3 **Samenvatting van de verrichte werkzaamheden**

De volledigheid van de opgenomen financiële en niet-financiële informatie

Ter zake van de volledigheid van de in deze jaarrapportage en de commercieel vertrouwelijke brief opgenomen financiële en niet-financiële informatie, zijn wij nagegaan of de volgens artikel 12 van de RGP en de in de brief van 18 juni 1988 (nr. 98-DEF-16) gestelde informatiebehoefte, is opgenomen.

Het proces van totstandkoming van de in de jaarrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie en de niet-financiële financiële informatie.

Wij zijn nagegaan dat deze informatie in de jaarrapportage ordelijk, controleerbaar en deugdelijk tot stand is gekomen.

Voorts zijn wij nagegaan dat deze informatie niet strijdig is met de historische financiële informatie en de niet-financiële informatie in de jaarrapportage.

De toereikendheid van de beheersing en het beheer van het project

Wij hebben de opzet en werking van het beheer en de beheersing van het project - waaronder de administratieve processen en interne controlemaatregelen - beoordeeld door middel van interviews en de beoordeling van de relevante documentatie ter zake. Wij hebben onder meer aandacht besteed aan de beheersmaatregelen met betrekking tot de planning, de voortgangsbewaking, de budgetbewaking, de interne informatievoorziening en het risicomanagement.

3.4 Managementsamenvatting

Op grond van ons onderzoek komen wij tot de volgende conclusies.

De volledigheid van de opgenomen financiële en niet-financiële informatie

De in artikel 12 van de RGP voorgeschreven financiële en niet-financiële informatie is opgenomen in deze jaarrapportage en de commercieel vertrouwelijke brief.

De afspraken met de Tweede Kamer in brief nr. 98-Def-16 d.d. 18 juni 1998 over de in de twaalfde jaarrapportage op te nemen financiële en niet-financiële informatie zijn nagekomen.

Hierbij willen wij het navolgende aspect benadrukken:

De Jaarrapportage maakt melding van de beperkte inzetbaarheid van de Fennek en de IGV als gevolg van een complex aan factoren.

Het proces van totstandkoming van de in de jaarrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie en de niet-financiële financiële informatie.

De in deze jaarrapportage en commercieel vertrouwelijke brief opgenomen toekomstgerichte financiële en niet financiële informatie is ordelijk, controleerbaar en deugdelijk tot stand gekomen en, voor zover wij dat hebben kunnen beoordelen, niet strijdig is met de historische financiële informatie.

De toereikendheid van de beheersing en het beheer van het project

De opzet van de projectorganisatie VP was in 2010 in overeenstemming met de binnen het ministerie gehanteerde voorschriften en voldeed wat betreft het bestaan en de werking aan de eraan te stellen eisen.

3.5 **Bevindingen**

3.5.1 *De volledigheid van de opgenomen financiële en niet-financiële informatie*

De niet-financiële informatie in deze Jaarrapportage is ontleend aan interne informatie (project weekbrieven, de binnen Defensie gehanteerde Principle Toolbox (PTB) voor projectrapportages, verslagen van beraden van de Defensie Materieel Organisatie (DMO)) en externe informatie (rapportages van OCCAR en ARTEC).

Ondanks dat de instandhouding van de binnengestroomde voertuigen geen onderdeel uitmaakt van het Project VP, wordt terecht ook in deze rapportage aanvullende informatie verstrekt over de beperkte inzetbaarheid van zowel de Fennek als de IGV. Of er een relatie is tussen de beperkte inzetbaarheid van de Fennek en een eventueel gewijzigde behoeftestelling in de projectfase is niet meer vast te stellen.

Voor wat betreft de aanpassingen aan de Nederlandse missie-modules heeft de minister in augustus 2010 aangegeven dat de contractaanpassingen in het vierde kwartaal van 2010 voor besluitvorming beschikbaar konden zijn. De Industrie is niet in staat gebleken om in 2010 alle offertes voor te bereiden en heeft recent in maart 2011 offertes ingediend. Hierdoor zullen de onderhandelingen verschuiven naar voorjaar 2011, waardoor op zijn vroegst de contractwijzigingen medio 2011 beschikbaar zijn voor interne besluitvorming. In deze Jaarrapportage is ingegaan op de bovengenoemde problematiek (incl. die van de C4I-architectuur).

Het proces van totstandkoming van de in de jaarrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie en de niet-financiële financiële informatie.

Belangrijke toets om vast te stellen of de in deze jaarrapportage en de commercieel vertrouwelijke brief opgenomen toekomstgerichte (niet-)financiële informatie ordelijk, controleerbaar en deugdelijk tot stand is gekomen, is de controle op de aanwezigheid en werking van beheersmaatregelen. Getoetst is of verantwoordelijkheden goed zijn belegd, het proces achteraf reconstrueerbaar is en of de informatie consistent is met andere bronnen.

Wij hebben vastgesteld dat er geen formeel vastgestelde beschrijving is van het proces van totstandkoming van de toekomstgerichte (niet-)financiële informatie. Deze bevinding kan consequenties hebben voor de overdracht van de dossierkennis.

3.5.2 *De toereikendheid van de beheersing en het beheer van het project*

Van de projectorganisaties van de drie deelprojecten, zijn er inmiddels nog twee over, nl. de IGV en de BOXER. Beide deelprojecten hebben geen geactualiseerd Project Managementplan (PMP) waarin onder andere opgenomen de projectopdracht, een beschrijving van de organisatie, fasering en de wijze van projectbeheersing.

Voor de IGV is er geen geactualiseerd PMP in afwachting van de geplande overdracht aan de instandhoudingorganisatie in de loop van 2011. En voor de BOXER geldt dit in afwachting van de contractonderhandelingen met de industrie.

De informatievoorziening over de projecten richting departementsleiding vindt op een gestructureerde wijze plaats. Sinds november 2009 heeft DMO officieel de Principle Toolbox (PTB) in gebruik genomen. Dit is een informatiesysteem voor de rapportage en beheersing van alle investeringsprojecten. Wij hebben vastgesteld dat de PTB door de projectleiders nog hoofdzakelijk gebruikt wordt voor de project wekrapportages maar de overige functionaliteiten (zoals planning en risicobeheersing) nog niet benut worden. Deze bevinding doet geen afbreuk aan de kwaliteit van de projectbeheersing. De informatie in de project wekrapportages wordt opgenomen in de DMO weekbrieven en de DMO- en Defensie maandrapportages.

Onder de werking van PTB valt ook risicomanagement en het gebruik van risicoregisters. Bij het deelproject Boxer is sprake van risicomanagement en de vastlegging van risico's in een risicoregister. Dit gebeurt op drie niveaus: binnen het OCCAR Boxer programma, het Nederlandse risicoregister en een risicoregister op het niveau van Defensietoeleveranciers.

Bij de projectorganisatie IGV is sprake van risicomanagement, maar wordt geen risicoregister gehanteerd zoals voorgeschreven in de interne regelgeving ten aanzien van projectmanagement. Aangezien het deelproject IGV ten einde loopt wordt geen volledig risico-managementsysteem meer ingericht.

De beheersing op het project vindt zowel plaats binnen de projectorganisatie als daarbuiten door middel van jaarlijkse (deel)projectreviews namens de Directeur Projecten & Verwerving. Naar onze mening zijn de projectreviews voornamelijk informatief van aard en in mindere mate gericht op beheersing en beheer van het project.

Evenmin wordt gebruik gemaakt van de mogelijkheid om een onafhankelijke toets op de projecten te laten uitvoeren (bijvoorbeeld door de afdeling Onderzoeken Interne Beheersing (OIB) van DMO).

4 Overige onderwerpen

4.1 **Industriële participatie**

Het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie informeert de Tweede Kamer in beginsel jaarlijks commercieel vertrouwelijk over de directe en indirecte invulling van compensatieovereenkomsten. In deze jaarrapportage inclusief de commercieel vertrouwelijke brief wordt ingegaan op de stand van zaken betreffende de industriële participatie.

ARTEC is contractueel verplicht om periodiek aan OCCAR te rapporteren over de nadere invulling van de participatieopdrachten en doet dit op basis van een tweetal rapporten gedurende het kalenderjaar. Door ons is vastgesteld dat de in de Jaarrapportage en de commercieel vertrouwelijke bijlage opgenomen informatie in overeenstemming is met het workshare report van ARTEC van 22 december 2010. Dit rapport is door ons niet aan een audit onderworpen.

*Auditdienst van het
Ministerie van Defensie*

A. van den Berg RA

*Auditdienst van het
Ministerie van Infrastructuur en Milieu*

P. Scholte RA